

stelling in de tweede plaats de autoriteit van den Christus aan, die evenzeer zonder zweem van tegenspraak, blijkens zijn profetie, zulk een ingrijpen op de meest stellige wijze betuigt heeft. En na op die wijze de autoriteit van de Schrift en van den Christus te hebben aangehaald, raadt ze tevens door het laatste ook den Christus zelve aan in zijn persoon en werk; want heeft de Christus geleefd in een geheel dwalende voorstelling en heeft hij zijn kerk die dwalende voorstelling te belijden gegeven, dan kan hij niet God geopenbaard in het vleesch zijn geweest; en valt zijn belijdenis: „Ik ben de weg, de waarheid en het leven“, geheel weg. En dan volgt hier vanzelf uit, dat we, om tot een waar inzicht in de Volending te geraken, geen discipelen van Jezus moeten zijn, maar Hem hebben te verlaten, om in de schoolse wijsgeerte te gaan zoeken, wat de Schrift ons niet geven kan.

Met het oog hierop nu stellen we met beslistheid op den voorgrond, dat we deze wijsgeerige belijdenis niet op hun doolweg wenschen te volgen; dat we in geheel onze uiteenzetting ons aan de Schrift en aan de Schrift alleen zullen houden; en dat we, waar de Christus en in zijn naam zijn apostolaat met beslistheid zal blijken gesproken te hebben, constant en volstandig weigeren, ons, 't zij door ons eigen gevoel, 't zij door ander wijsgeerige betuigingen, van het woord van den Christus te laten afrekken.

Dr. A. K.

„De Vader der barmhertigheden“.

Geloofd zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, de Vader der barmhertigheden, en de God aller vertroosting.

2 Cor. 1:3.

In den Vader-naam, waarmee we onzen God eeren en ons zelf de ziel verwelken, doelt de godvruchtige gedachte allereerst op onze herkomst, op onze wedergeboorte, op ons kindschap. Vader is onder menschen de naam voor dengene aan wien we ons leven, ons bestaan, ons aanschijn danken, uit wien we geboren zijn, en in wiens stam en geslacht we zijn ingelijfd. En zoo nu ook is het bij den Vader-naam onzes Gods. Ook in den Heere onzen God beduidt de Vader-naam, dat Hij ons ten leven verwekt, dat we als zijn kinderen uit Hem geboren zijn, dat we den Heere ons tweede leven te danken hebben, en dat de hand die in ons geestelijk leven ons aan Hem als onzen Vader verbindt, geleid is voor eeuwig en al ons heil in zich bevat.

Zelfs past de Schrift den Vader-naam ook toe op onze eerste geboorte, zoodat God de Vader is van alle vleesch. Zoals het bij Jesaja heet: „Nu, Heere, Gij zijt onze Vader, wij zijn uwer handwerk“. Doch dan geldt het van alle kinderen der menschen. Of ook kan het van een bepaald volk toegepast, gelijk dit met Israël het geval was. Vandaar dat de Heere tot Israël zegt: „Ik ben Israël tot een Vader.“

In Gods wezen ligt 't Vader-zijn, omdat in Hem de oorszaak en oorsprong van alle leven ligt. Niet God wordt Vader genoemd, om Hem met een vader op aarde te vergelijken. Veeleer omgekeerd wordt ook onder menschen van een aardschen vader gesproken, om uit te drukken, hoe God de Heere een afbeeldsel van zijn hand met zijn levend schepsel in den aardschen vader geleid heeft.

Ge gaat daarom fell door te zeggen: „Onze vader op aarde zorgt voor ons, beschermt ons en redt ons uit den nood. Evenzoo doet onze God. En daarom geven we ook Hem den Vader-naam.“ Wat ge te belijden hebt is eer vlak omgekeerd. Het oorspronkelijk Vader-schap is in God, en het is de eere van een vader op aarde, om tegenover zijn kroost het beeld van onzen God te vertoonen.

In hooger zin nu brengt de Schrift den Vader-naam op onzen God als den verwekker der wedergeboorte over. Alleen wie in de wedergeboorte zijn tweede leven ontving, is in volken zin Gods kind. En het zijn Gods kinderen in dien hoogen en geestelijken zin, die den geest der aanneming ontvangen hebben, waarin zij roepen: Abba, Vader! omdat de Heilige Geest met hun geest getuigt, dat ze kinderen Gods zijn.

Toch is hiermee de betekenis van den Vader-naam 't minst niet uitgeput. Dat uit God de oorsprong van ons tweede leven is, staat in den Vader-naam op den voorgrond, maar drukt toch slechts een deel uit van wat er in ligt.

Er ligt ook in wat het Vaderhart voor ons is, voor ons zijn, en voor ons doen wil. En met het oog daarop noemt de apostel ons God: „den Vader der barmhertigheden“, en op grond hiervan: „den God van alle vertroosting“.

Let wel, er staat: de Vader der barmhertigheden in 't meervoud. Er is in God niet maar één enkele barmhertigheid, veeleer zijn zijn barmhertigheden vele. Het begint daarmede, dat onze God den Vader der wezen is, om in het bijzonder gemis van een wezen door een bijzondere genade te voorzien; maar van dit punt uit gaat die barmhertigheid al voort, al verder, tot ze ten laatste zelfs wordt een Goddelijk mededoen met zijn in zonde gevallen kind.

Er is barmhertigheid in onzen God voor ons, als ons leed en droefenis treft, als ons bittere smart het hart wondt en teleurstelling de ziel verscheurt.

Er is een nog inniger barmhertigheid te onwaart in onzen God, zoo dikwijls vervolging en verdrukking ons deel wordt en we door ons geloof en door ons vasthouden aan Hem, met smaad en laster, zoo niet met tegen ons gekeerd geweld, ja met de vrees des doods gejaagd worden.

Er is een ondersteunende barmhertigheid in onzen God, als onze kracht te kort schiet, als we tegen den stroom niet op kunnen, als we dreigen te sinken en het hoofd niet boven water kunnen houden; en deze barmhertigheid onzes Gods legt zich om ons, volstrekt niet alleen in het geestelijk worstelen, maar in ons uitwendig leven evenzeer.

Toch neemt die barmhertigheid onzes Gods haar hoogste gestalte eerst dan aan, als ze zich erbarmt over onze geestelijke ellende. Ze gaat dan over in genade. Ze ziet de onheiligheid die ons versooit. Ze ontwaart de satanische

macht die over ons kwam. Ze voorziet den eeuwigen dood waarheen het alles afgleid. En toen is uit het Vaderhart van onzen God de beweging der ontferming opgekomen, die ons den weg des heils ontloot. De Heere onze God wordt niet onze Vader na ons verlost en gered te hebben, maar omdat Hij onze Vader is, stak Hij ons de reddende hand toe, greep Hij ons ten leven, en heeft hij de banden des doods voor ons losgemaakt.

Vader van zijn eeniggeboren Zoon, maar, zij 't ook in veel lager zin, toch de Vader van de menscheit die te loer ging, schonk Hij ons als Vader allen eeniggeboren Zoon, om ook uit die menscheit nog te redden al wat in 't eeuwig Besluit als zijn kind besegeld was.

Ook na den verloren zondaar ten leven verwekt te hebben, hem in Christus te hebben verlost en verzoend, en hem 't getuigenis des Geestes in de ziel te hebben doen dalen, blijft diezelfde God zijn herboren kind nog altoos met gelijke barmhertigheid omvangen en voegt er een nieuwe barmhertigheid bij.

Het toegebrachte kind is nog op aarde, is op die aarde nog aan verzoeking en nadering van zonde blootgesteld. Bang is de strijd, hieruit geboren. En nu is het opnieuw met Goddelijke barmhertigheid, dat onze God dan zijn dolend kind opsoekt, met ontferming vertroost, en weer sterkt om in den strijd te volharden en te overwinnen.

Die laatste barmhertigheid nu is de hoogste. En ge gevoelt zelf waarom? Denk u slechts even in de gewaarwordingen onzes Gods in. Er was een zondaar die verloren ging. God heeft zich toen zijner ontfermd. Hij gaf hem zijn eenigen Zoon ter verlossing. Hij straalde licht in de donkerheid zijner ziel. De adem des levens deed hem opwaken uit zijn geestelijken dood. En toen juichte de herborene. Hij voelde zich als kind van God. Hij psalmde en zong het uit in heilige geestdrift. En niet uitgeput waren zijn beloften, zoodat hij nu voortaan voor zijn God leven, zich zijn God toewijden, en al wat zondig was uitwerpen zou.

Maar nu de uitkomst? Niet lang, of die zich sterk waande, struikelde. Die struikelde viel. Die viel toefde om op te staan. En hieruit scheen 't, of 't al weer te loer was gegaan.

Dat ging niet met den lust van 't hart. Veeleer leed het hart er bitter onder. Maar de kracht bezweek. De verleiding was te machtig. De verzoeking te sterk. En het einde was, dat Gods lieve kind weer in zijn sonde lag, en niet anders kon doen dan bitterlijk om zijn zonden weenen.

Vanzelf ging dat alles tegen zijn God in. Het was een telkens weer onthelgen van zijn heiligen Naam, een miskennen van Zijn liefde, een ingaan tegen Zijn heilig gebod. Zoo kon de toorn Gods niet uitblijven, want de Heiligheid onzes Gods duld in het Vaderhart geen verdrag, geen vrede met wat onheilig is in zijn kind.

Doch in dien toorn mengt zich nu de ontferming, en hierin is de hoogste uitlof van Gods barmhertigheid. Zijn kind heeft zijn Vaders eere aangerand, de gehoorzaamheid verzaakt, zijn liefde gewond, zijn toorn doen opwaken, maar met dat al, hij blijft Gods kind en God blijft van dat kind Vader.

En dan waakt het Goddelijk mededoen op. De strijd uit het hart van zijn dolend kind wordt in Gods Vaderhart als een strijd tussen toorn en ontferming overgebracht. God riet 't, hoe zijn kind nog waggelt. Hij ziet 't hoe satan hier sluip op loert om hem nog verder af te leiden en nog dieper te doen vallen, en nu treedt barmhertigheid tussenbeide. De toorn laat af, de ontferming komt boven. Als Vader grijpt onze God zijn worstelend kind bij de hand, draagt hem, gelijk een herder het verloren schaap in zijn armen draagt, door den storm en de worsteling heen. Dit juist verteedert het hart van 't zondige kind. Zet 't hart in hem die viel, om. En het einde is, dat 't Vaderhart van God het kinderhart in den gevallen weer doet opleven en dat de engelen Gods juichen, ziende hoe ook nu weer aan satan zijn prooi ontrukkt werd en de liefde Gods overwon.

Dr. A. K.

Amsterdam, 6 Oct. 1911.

Een der aantrekkelijkste momenten op onze Synodes is het verschijnen van de buitenlandschen afgevaardigden, die de groeten en heilbode ons overbrengen van onze Gereformeerde zusterkerken uit verschillende landen en werelddelen.

Er wordt dan iets gevoeld van wat we belijden in ons Apostolisch symbool: Ik geloof ene heilige algemeene Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen. Want wat ze ons verhalen van hun strijd en worsteling, van hun arbeid in eigen kring en naar buiten, van de zegenen Gods hun geschonken of van misstand en gebrek waarmee ze te kampen hebben, doet ons meeleven in hun leven, verrijkt het hart en verrijkt den blik van het oog, en doet het ons weer verstaan, hoe het Gereformeerde leven zich niet opsluit binnen de enge grenzen eener landkerk, maar een katholieke roeping heeft.

Ook hier teekent zich scherp af de tegenstelling met de Haagsche Synode. Met de buitenlandsche Gereformeerde Kerken houdt ze geen correspondentie. Van afgevaardigden uit het buitenland, die op haar zittingen verschijnen zouden, wordt nooit gehoord. Ze heeft haar zelfgenoegzaam leven in eigen kring opgesloten. Ze kent geen andere roeping dan landkerk te zijn. Voor het oecumenische en katholieke karakter der Christelijke Kerk voelt ze niets. De „vaderlandsche Kerk“ is haar het een en het al.

Ook daarin toont deze Synode hoe ze lijkezint ingaat tegen het Gereformeerde ideaal. Want al geeft de Gereformeerde Kerk de valsche eenheid der wereldkerk onder de opperheerschappij van Rome's bisschop prijs, al erkent en eerbiedigt ze het eigenaardig type en karakter, dat de Kerk bij elk volk aanneemt, hierin staat de Gereformeerde Kerk van huis uit tegenover de Lutherse Kerk, dat ze niet nationaal, maar internationaal wil zijn; ze vereenzelvigd zich niet met één volk; ze draagt niet een Germaansch, Gallisch of Anglikaansch type; ze gaat niet op in de eigenaardigheden van een volkenras, maar

ze slaat de pinnen van haar tente wijd uit; ze wil voor alle volkeren ten zegen zijn; haar streven en doel is evengoed als van Rome om wereldkerk te zijn. Van Zwitserland uit baant de stroom van dit Gereformeerde leven zich daarom een weg naar Frankrijk en Duitschland, dringt door in Nederland, Italië, Bohemen en Hongarije, veroverd Engeland en Schotland, en vormt het grondtype van het kerkelijk leven in Noord-Amerika, in Zuid-Afrika en in Englands en Nederlands kolonien.

Just deze expansiviteit van het Gereformeerde leven brengt echter het gevaar mee, dat bij het ontbreken van een eenhoofdig oppergeslag de onderlinge samenhang en innerlijke eenheid deser Kerken zal teloor gaan. Onze vaders hebben dat nooit gewild. Calvijn drong er wel sterk op aan, dat zooveel mogelijk de eenheid in belijdenis tusschen de verschillende landkerken zou bewaard worden. Het plan om een oecumenische Synode te houden, waarop alle Gereformeerde landkerken zouden vertegenwoordigd zijn, kwam reeds in de 16e eeuw op. En al verhinderde de ongunst der tijden, dat dit plan destijds verwerkelijk werd, op onze roemrijke Synode van Dordrecht waren schier alle Gereformeerde Kerken van het buitenland vertegenwoordigd, om een heerlijk getuigenis af te leggen van de eenheid harer geloofsvertrouwen. Eerst bij de verslapping en inzulking van het Gereformeerde leven week deze behoefte uit onze Gereformeerde Kerken, vernationaliseerde zich de Kerk, werd zelfs het houden van nationale Synodes niet eens meer noodig gekeurd en loste de Landkerk zich in provinciale Kerken op.

Niet dankbaar genoeg kunnen we daarom zijn, dat met de weer-opwaking van de Gereformeerde levenskracht ook de behoefte aan de gemeenschap met alle Gereformeerde Kerken weer gevoeld werd. Ons ideaal blijft, dat een oecumenisch conclië weer aan de eenheid onder Gereformeerde Kerken uiting zal geven. Maar waar dit ideaal wellicht nooit zal verwezenlijkt worden, is het toch voor ons een verblijvend teken, dat de Gereformeerde Kerken in andere landen en werelddelen zoo sterk de behoefte toonen naar gemeenschap met onze Gereformeerde Kerken in Nederland. De Belgische Zendingkerk, de Gereformeerde Kerken in Oost-Friesland en Bentheim, de Calvinistische Methodist Church in Wales, de Free Church in Schotland, de Dutch Reformed Church en de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika en de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika zonden afgevaardigden, terwijl de Presbyterian Church in Engeland en de United Free Church van Schotland brieven zonden van sympathie.

Te meer is het daarom de plicht onzer Gereformeerde Kerken in Nederland om deze afgevaardigden niet alleen zeer vriendelijk te ontvangen, maar ook harezijds te zorgen, dat de belangstelling in ons Kerkelijk leven betoond door gelijke deputeering beantwoord worde. We zijn niet zulke globetrotters als de Engelschen en Amerikanen. Een reis naar Amerika of Zuid-Afrika is voor ons een veel serieuzer zaak dan voor onze broeders aan de overzijde van den Oceaan. Maar al zal zulk een afvaardiging daarom wel niet bij elke Synode deser buitenlandsche Kerken kunnen plaats vinden, toch zal het ook aan deze Gereformeerde Kerken buitenaf goed doen, en gezegend werken, wanneer ze door deputaten onzer Kerken bezocht worden. Naar Engeland en Amerika is zulk een afvaardiging dan ook geschied. Uit Amerika drong men sterk aan op vernieuwing van die bezoeken. Maar ook Zuid-Afrika dient eindelijk aan de beurt te komen.

In de Bijdragen tot de Statistiek in Nederland, door het Centraal Bureau voor de Statistiek uitgegeven, worden successievelijk de uitkomsten medegedeeld van de tienjaarlijkse volkstelling, 31 December 1909 gehouden. Zoo werden in het laatst verschenen derde deel de resultaten medegedeeld, die deze volkstelling gaf van de onderscheidene godsdienstige gezindten; dit geschiedt zeer uitvoerig; niet alleen wordt van elke provincie vermeld, hoeveel personen tot ieder kerkgenootschap behooren, maar ook van alle groote steden in ons land, terwijl deze opgaven dan nog nader gespecificeerd worden met het oog op het geslacht der personen, hun leeftijd, of ze gehuwd zijn enz.

Metterdaad zijn deze cijfers van groot belang, vooral wanneer men ze vergelijkt met de uitkomsten van de vorige tienjaarlijkse volkstellingen, omdat daardoor een zekere maatstaf wordt gegeven voor de ontwikkeling en groei van de onderscheidene Kerken in ons vaderland. Want al hangt de innerlijke bioel en geestelijke kracht van een Kerk niet van haar uitwendige getalsterkte af, toch zal een krachtig levende Kerk haar ledental zien uitbreiden, terwijl een Kerk, die geestelijk ingezonken is, ook het aantal harer leden zal zien sinken. We zijn daarom zeer dankbaar, dat de Regeering ons deze uitvoerige gegevens verschaft, omdat daardoor ook controle mogelijk is op de statistische gegevens, die deze Kerken zelf ons verschaften.

In de eerste plaats blijkt uit deze statistiek, dat de cijfers, die Prof. Bouwman indertijd in de Basuin mededeelde voor onze eigen Kerken, veel te laag zijn geweest, en dat de conclusies, die door ons op deze cijfers gebaseerd waren, daarom ten eenenmale onjuist waren. Natuurlijk denken we er niet aan hiervan den redacteur van de Basuin een verwijt te maken, want hij deed niet anders dan de cijfers bijeenstellen, die de Kerken zelf in haar Handboekje hadden gegeven. De fout schuilt bij de Kerken zelve, die zich de moeite niet gunnen om juiste opgaven te doen en of er een slag naar slaan, of jaar in jaar uit, de oude

cijfers laten staan en daardoor een geheel verkeerd indruk geven van ons kerkelijk leven. Hoe belangrijk bij sommige provincies de verschillen zijn, moge de volgende staat aantoonen, waarin we eerst de cijfers geven door de Basuin genoemd, en daarna de resultaten der volkstelling:

Groningen	51.473	59.780
Friesland	57.441	72.089
Drenthe	19.378	22.700
Overijssel	32.178	35.047
Gelderland	31.226	37.615
Utrecht	22.565	25.851
N.-Holland	57.666	64.838
Z.-Holland	117.173	132.049
Zeeland	23.755	26.687
N.-Brabant en Limburg	11.756	13.957

Totaal 424.612 491.451

Vooraf bij Friesland springt het verschil in het oog; ware het cijfer, door de Basuin vermeld, juist, dan zouden onze Gereformeerde Kerken in deze provincie in twintig jaar meer dan 1000 leden achteruit zijn gegaan, want in 1889 gaf de volkstelling als cijfer aan 58.781 Gereformeerden; terwijl thans blijkt, dat er juist een sterke vooruitgang is geweest van 13.908. Ook de eindcijfers wijzen een zeer belangrijk verschil aan. Ware de staat van de Basuin juist, dan zouden we in 20 jaar slechts 54.000 leden hebben gewonnen, wat met het oog op de toename der bevolking op relatieve achteruitgang zou hebben gewezen; nu het thans blijkt, dat we in 20 jaar 121.000 leden vooruit zijn gegaan, hebben we zelfs meer gewonnen dan naar de toename der bevolking ons deel had moeten zijn.

Niet minder verdient in de tweede plaats de opmerksaamheid, dat deze toename bijna geheel te danken is aan de laatste tienjarige periode. Volgens de volkstelling van 1889 telde de toenmalige Christelijke Gereformeerde en Nederlandsche Gereformeerde Kerken samen 370.263 leden; in 1899 hadden de in 1893 saamgesmolten Gereformeerde Kerken 371.129 leden, wat een vooruitgang beteekent van slechts even 1000; thans klom het getal tot 491.451, zoodat in deze tien jaren de aanwinst 120.000 leden bedroeg. Vermoedelijk schuilt de oorszaak van dit sterke verschil hierin, dat na de saamsmelting in 1892 vele leden zich als Christelijke Gereformeerden bleven opgeven of zich bij het nieuwe opgerichte Christelijke Gereformeerde Kerkgenootschap voegden, want bij de volkstelling van 1899 komt onder den naam Christelijke Gereformeerden voor: 54.629 leden. Rekenen men, dat er dus een verlies was van rond 50.000 leden, die zich als Christelijk Gereformeerde lieten boeken, dan zou het felt, dat we in de periode 1889—1899 slechts 1000 leden in het eindcijfer vooruit waren gegaan, niet behoeven te bevreemden; de toevoeging van nieuwe leden zou dan in dit tijdvak feitelijk 51.000 leden bedragen, maar tegenover deze aanwinst zou een verlies van 50.000 leden staan. Ook dan echter blijft het resultaat, dat in deze nieuwe tienjarige periode bereikt is, in de hoogste mate verassend. Want behalve de Roomsche Kerk kan niet één Kerk op een dergelijken vooruitgang in getalsterkte wijzen. Een vergelijking staat van de beide volkstellingen moge dit aantoonen.

Bij de volkstelling van 1899 behoorden tot de

Nederl. Herv. Kerk	2.471.021 personen
Waalsh	9.857 "
Chr. Gereform. Kerk	54.629 "
Gereformeerde Kerken	371.129 "
Remonstranten	20.129 "
Doopsgezinden	57.789 "
Evangel. Lutherischen	70.246 "
Herveld	22.651 "
Oud-Roomschen	8.754 "
Nederl. Israëlieten	98.343 "
Portug.	5.045 "
Roomsch-Kath. Kerk	1.790.610 "
Geen kerkel. gezindte	115.179 "

Bij de thans gehouden volkstelling waren de cijfers:

Nederl. Herv. Kerk	2.588.261 personen
Waalsh	9.660 "
Chr. Gereform. Kerk	55.720 "
Gereformeerde Kerken	491.451 "
Remonstranten	27.450 "
Doopsgezinden	64.245 "
Evangel. Lutherischen	81.813 "
Herveld	15.867 "
Oud-Roomschen	10.082 "
Nederl. Israëlieten	99.785 "
Portug.	6.624 "
Roomsch-Kath. Kerk	2.051.021 "
Geen kerkel. gezindte	290.260 "

De Roomsche Kerk won dus het meest met 260.411; daarna volgen de Gereformeerden met 120.322; en dan komt de Hervormde Kerk met 117.240. Rekenen men daarentegen de toename procentgewijze, dan staan de Gereformeerde Kerken nog verre boven de Roomsche Kerk. De Gereformeerde Kerken namen 33 pCt. toe, de Roomsche Kerk 15 pCt., de Hervormde Kerk 4 pCt. Een volgend maal komen we nog nader op deze cijfers terug.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijken Scholen.

In hartelijken dank ontvingen door ondergetekende: van den heer A. C. de Vriendt te Zeist f 1 uit de Unie-collecte; van N. N. Postma te 's-Gravenhage „voor den arbeid in Gods Koninkrijk“ f 25.

Vriendelijk verzoek ik onzen scholen te gedenken.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.

Kootwijk. voorzitter.

Treftafel.

1. G. H. VAN KASTEEL, V. D. M. bij de Geref. Kerk van OFFENHUIZEN, c.a. Voor vijf en twintig jaren, bladzijden uit de geschiedenis der Doleantie in Friesland. F. W. Wielenga, Sneek.

Dit boekje, dat maar even 90 bladzijden tellt, handelt van de eerste dagen der Doleantie, die nu reeds 25 jaar achter ons liggen.

„Het getal van hen, die daarin hebben medeleefd“, zegt de geachte schrijver „wordt kleiner. Van hen, die in de beweging voortaan stonden, zijn velen reeds door den dood weggenomen. Het jonger geslacht weet van hare geschiedenis weinig of niets.“

Het laatste komt mij wel wat absoluut voor. Mij althans is uit mijn naaste omgeving bekend, dat het jonger geslacht op de catechisatie met de geschiedenis der DOLEANTIE, even als met die der SEPARATIE, vrij goed op de hoogte was gebracht. En ik heb grond voor het vermoeden, dat mijn vriend Dr. SCHOUTEN, thans predikant te ARNHEM en tot voor korten tijd te WATERGRAAFMEER, in het op deze wijze bijbrengen en versterken van het kerkelijk bewustzijn zijner leerlingen, onder de dienaren des Woords in onze Kerk niet alleen staat.

Dan, al meen ik, dat op de bewering: „Het jonger geslacht weet van de geschiedenis der Doleantie weinig of niets“ — nog wel wat valt af te dingen, — ik meen daarom allerminst, dat Dr. KASTEEL met het schrijven van zijn boekje overbodig werk heeft gedaan.

Wie, gelijk de ouderen onder ons, de DOLEANTIE zelf hebben meegemaakt of gelijk de jongeren onder ons zich haar geschiedenis hebben hooren vertellen, zullen er, afgezien van enkele plaatselijke bijzonderheden, wel geen nieuwe dingen uit leeren, maar hun herinnering omtrent oude dingen zal er door worden opgefrischt.

En, voor sover er onder het jonger geslacht zij, die van de geschiedenis der DOLEANTIE weinig of niets weten — iets wat ik allerminst zal tegenpreken, — dan zullen deze aan dit boekje een betrouwbare gids hebben om hen in die geschiedenis in te leiden.

Maar deze SCHREIJS, zoodat VAN KASTEEL zelf zijn boekje noemt, heeft niet alleen de verdienste van een handig repertorium en een beknopt leerboekje voor de geschiedenis der DOLEANTIE te zijn, maar ook de verdienste van de innerlijke noodzakelijkheid deser beweging in de Ned. Herv. Kerk duidelijk in het licht te stellen.

De bekoring van dit boekje ligt voor mij in de, bij alle bezielheid, die er inat en alle bezieling, die er van uitgaat, — volkomen afwezigte van opzichtigheid.

Men voelt het, hier is allerminst aan het woord wat de Fransen noemen 'un homme d'élite', 'n man wiens energie is uitgebluscht. De man die in deze bladzijden tot u spreekt en tot hen behoort, die voor 25 jaar „in de beweging voortaan stonden“, is de kracht van zijn vleugels nog niet kwijt, al moge hij ook aan de doornhagen van het leven enkele veeren hebben laten zitten.

Als het moest, zou hij weer zijn vaart nemen. Maar, evenzeer is hij vrij van die onstuimigheid, welke in dikke en vinige, den tegenstand of slechts verbluffende, of ook onaandoenlijk-makende woorden zich uit en eer aan een verzengende woestijn, dan aan een frischheid brengenden zeevloed doet denken.

Maar juist daarom is VAN KASTEEL, die zoo niets van 'n agitator heeft, ook in dit zijn werkje zoo overtuigend.

Althans voor wie niet de theorie der „Volkskerk“ heeft te verdedigen en alzo niet van zins is zich te laten overtuigen.

Klemmend is zijn betoog, dat de Ned. Herv. Kerk, de „Volkskerk“, haar belijdend karakter had verloren en een kerkelijk instituut was geworden, „dat — gelijk wijfen Prof. J. H. GUNNING schreef — „sich aan de grootste sonde schuldig maakte, die een Kerk begaan kan, deze, dat ze het Christelijk geloof niet meer beleed in het midden der wereld“.

„Er waren, zoo gaat VAN KASTEEL voort, Gods zij dank, nog wel leden, die persoonlijk individueel beleeden, wat de Apostelen hadden geleerd en beleeden, maar de Ned. Herv. Kerk als Kerk handhaafde de oude belijdenis niet meer, ze had opgehouden een belijdende Kerk te zijn.“

Hij vertelt dan van de pogingen der belijders in die Kerk om haar weer tot een belijdende Kerk te maken.

Van hoe zij na alle vergeefse pogingen daartoe voor een tweespiong kwamen, waar de wegen uiteen liepen.

De ene weg was, dat men — het koste wat het koste — volkskerk, Kerk van de groote massa wilde blijven, desnoeds zonder belijdend karakter; de andere weg was, dat men in de overtuiging: „God wil het“ zocht een belijdende Kerk te worden, ook al hield men daardoor op Volkskerk te zijn.

Den laatste weg kozen de doeleerenden.

Hij voorleest de vraag, die bij zijn lezers zal opkomen: „waarom voegden de doeleerenden zich maar niet dadelijk tot de Chr. Gereformeerde kerk?“ „Dat toch“, zegt hij en terecht, „was een belijdende kerk, daar konden ze dus vinden wat ze begeerden.“

Op deze, ook na vijf-en-twintig jaar nog altijd even begrijpelijke als teedere vraag, geeft hij dan een, mijns inziens, bevredigend antwoord.

Verder acht ik het, uit een oogpunt van historiographie, ook geen geringe verdienste, dat niet alleen het doel van, maar ook de aanleiding tot de beweging der DOLEANTIE er duidelijk in wordt omschreven.

De geachte schrijver geeft zich nog eens de moeite de bewering te weerleggen, als zou die aanleiding zijn geweest: „aan de leerlingen der Vrije Universiteit predikantsplaatsen te bezorgen“ en toont daarna met de stukken aan, dat die aanleiding enig en alleen was, „te waken tegen onthelling van het Sacrament“, eenvoudiger gezegd, te waken tegen toelating tot het Avondmaal van, in kerkelijken zin, ongelovigen.

„Op dit punt ontstond de botsing, en zoo kwam men, omdat men in de overtuiging stond niet te mogen toegeven, van het een tot het ander en eindelijk in den weg der Doleantie.“

Zoo is het ook gegaan in de Ned. Hervormde Gemeente van Kollum, waar den 4ten April 1880 de van OFFENHUIZEN gekomen leeraar Dr. G. H. VAN KASTEEL als predikant was bevestigd.

En hoe het daar dan gegaan is, beschrijft hij nu verder in zijn: Voor vijf en twintig jaren. „Niet omdat KOLLUM de eerste kerk in Friesland was, die uit de Synodale organisatie van 1816 uittrad en tot de Dordtsche Kerkenorde terugkeerde, REITSUM ging haar voor. Ook niet, omdat te KOLLUM het meest zou zijn geleden en gestreden“ — ik dacht bij het lezen van deze regelen onwillkeurig aan wat Dr. v. SCHULVING ons onlangs in zijn: Uit den KRUUTDAMP van O. en N. Wetering verhaalde — „Integendeel“, zoo gaat hier v. KASTEEL voort, „de weg waarlangs de Kollumer kerk geleid werd, was zacht, bij dien van menige andere vergeleken; maar omdat het in de geschiedenis van de Doleantie te KOLLUM duidelijk uitkomt, waar de strijd om ging en wat de aanleiding tot de geheele Doleantie is geweest“.

In de beperking toont zich de meester.

Niet de geschiedenis der Doleantie, maar bladzijden uit de geschiedenis der Doleantie in

FRIESLAND be- en dan ook w van Friesland voorgevallend.

Maar waar deelt hij teven lijnen“ zoodat van de uitbre eerste jaren in

Ook van Ploos te Rv Hleg, van D LANGHOUT te ham verhaald.

Voor vijf-e eerst belang v uit de geschie wij het in h toen ook in b het ook belang buiten Friesland

Ja, ik ga n Dr. A. K. Doleantie, van Kerk gezegd, van al te vaste

Het wil mij ook na de „v ten opzichte v Kerk, hetzelfde

„Het is een wij swigen stil Daaron zou hetwelk onze V EN TWINTIG JA kwam van de Herv. Kerk.

Ook voor hê Het is een g p. 5 se Hervormden v der Geschieden der Hervormde bevooroordeeld bloed: „nooit al

En al weet i later dagen, zoo schijnt te zijn toch ontlaant d blijven getuigen

Een eindelijk, maar naar zij sal ook van bel die eenmaal en der 19e eeuw t

Der

D Zal het jaarv publiek, tot h stelling voor de eeniging wekken gesteld worden

brengen, het ven Dit kan men i reiken, dat het is, want daarme menschen er to

Vooraf hen, die een zaak, moe bewegen door h dat in een aant

uitiet. Verstaan word genen, die te zor van den Christe over welken wij

Zoo wel het versla voor de „Koninkjuka als dat v

„siet e dat men seggen minste of gering is; slechts één pl

W zouden tro deze beide versl voorbeeld willen s deze verslagen ste wordt; wat zeer

ze te wekken komen, hetgeen enigen niet be Dit woord van geldt met name h voor het verslag v

Dr. Sch welk verslag loo Sept. 1911, en o bekoort, zoodat inhoud, gelijk fed het ter lezing op